

FÖRTYDLIGANDE VAR OSAKLIGT – KARTA MISSVISANDE

Vid sitt senaste möte prövade granskningsnämnden fyra SVT-ärenden. Ett inslag fälldes. Ett förtydligande av en karta i Rapport, där man hade visat de av Israel annekterade Golanhöjderna, fälldes för att vara osakligt. Granskningsnämnden ansåg att utformningen av den uppdaterade kartan som visades gjorde att framställningen av nationsgränserna var missvisande. Kartan över Golanhöjderna hade en smalare linje mot Israel än mot Syrien och det medförde att det framstod som att Golanhöjderna tillhör Israel och inte Syrien, enligt nämnden.

Ett inslag i Aktuellt med en grafisk illustration som visade tunnlar med en Hamas-kontrollerad kommandocentral under Al Shifa-sjukhuset i Gaza stad friades. Enligt Granskningsnämndens beslut framgick det tydligt av inslaget att uppgifterna om en kommandocentral vid sjukhuset kom från Israel och att Hamas förnekade uppgifterna. Ett inslag med en studiointervju i Agenda med kulturministern Parisa Liljestrand om ökad antisemitism i Sverige, där samtalet delvis handlade om de pro-palestinska demonstrationer som hållits, friades. Granskningsnämndens bedömning var att varken programledarens eller kulturministerns uttalanden medförde någon överträdelse av kraven på opartiskhet och saklighet. Även ett inslag i Lilla Aktuellt om att kriget mellan Israel och Hamas fortsätter friades. Nämnden ansåg att det var tydligt att formuleringarna i inslaget syftade på de pågående krigshandlingarna mellan Israel och Hamas och inte på den konflikt i Israel och inom de palestinska områdena som pågått under en längre tid.

KARTA ÖVER GOLANHÖJDerna GAV MISSVISANDE BILD AV NATIONSGRÄNSER

FÄLLT: Rapport, SVT1, 2023-10-23, inslag med ett förtydligande om Golanhöjderna; fråga om saklighet. Dnr. 23/03398.

Det anmälda inslaget hade formen av ett kort uppläst telegram. Under tiden det lästes upp visades en karta över Israel, med Gaza, Västbanken och Golanhöjderna markerade:

Så ett förtydligande. Igår och vid ytterligare något tillfälle visade vi en karta över Israel där Golanhöjderna inte var utmarkerade. Området skulle haft en egen markering eftersom Golanhöjderna administreras av Israel men annekteringen har inte godkänts av FN.

En anmälare ansåg att det var vilseledande att säga att Golanhöjderna "administreras" av Israel då området är syriskt men annekteras av Israel i strid mot internationell rätt. Vidare ansåg anmälaren att den "rättade" kartan fortfarande var vilseledande då den hade en tunnare linje mot Israel och en tjockare linje mot Syrien. På så vis framstod det som att landgränsen mot Syrien gick norr om Golan.

SVT anförde att då kartor över Israel visats var Västbanken och Gaza märkta i rött och Golanhöjderna streckat. Detta för att markera att Golanhöjderna de facto administreras av Israel sedan länge, men att annekteringen inte har erkänts av FN och större delen av omvärlden. Statusen för Västbanken och Gaza är - till skillnad från Golanhöjderna - annorlunda i den bemärkelsen att Västbanken och Gaza inte administreras av Israel. Gränslinjernas tjocklek var en fråga om läsbarhet för tittarna och skulle inte ses som ett ställningstagande.

Att på detta sätt markera områdets omstridda status ansåg redaktionen vara i linje med hur andra etablerade medier och etablerade källor som t ex Utrikespolitiska institutet, gör. Utifrån detta ansåg SVT inte att detta stred mot kravet på saklighet.

Granskningsnämnden skrev i sitt beslut: Mot bakgrund av att Golanhöjderna annekterats av Israel sedan år 1981 och att israelisk lagstiftning gäller där ansåg granskningsnämnden att programledarens påstående om att Golanhöjderna administreras av Israel inte medförde att kravet på saklighet åsidosattes. I den bedömningen beaktade nämnden också att programledaren sa att annekteringen inte var godkänd av FN. Utformningen av kartan medförde dock att framställningen av nationsgränserna blev missvisande eftersom det framstod som att Golanhöjderna tillhör Israel och inte Syrien. Inslaget stred därmed mot kravet på saklighet i denna del.

GRAFIK ÖVER TUNNLAR I GAZA STAD FRIADES

FRIAT: Aktuellt, SVT2, 2023-11-07, inslag om ett sjukhus i Gaza stad; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 23/03489.

Inslaget var ett av flera om den senaste utvecklingen i kriget mellan Israel och Hamas. Israel hade under dagen berättat att de hade trupper i centrala Gaza stad. Deras uttalade mål var "Hamas-terroristerna i Gaza, deras infrastruktur, deras befälhavare, bunkrar och sambandscentraler". SVT:s Mellanösternkorrespondent intervjuades i studion om situationen vid Al Shifa-sjukhuset, under vilket Israel hävdade att Hamas hade en kommandocentral.

I slutet av intervjun visades en grafisk bild på en skärm i studion, föreställande en övergripande skiss med rubriken "Hamas nätverk av tunnlar". Ovan jord var "sjukhus" och "bostadshus" markerat, under jord fanns gråa markeringar för tunnlar och bunkrar. Fyra av dem var märkta med orden "logistik", "trupper", "skyddsrum" och "gisslan". Samtidigt fortsatte intervjun enligt följande.

Programledare: "Militära bedömare, de säger ju att det är en mardröm att strida inne i Gaza stad, och mycket handlar det ju om de där tunnlar som vi har rapporterat om. Vilka är de största utmaningarna med det?"

Korrespondent: "Ja, det är nog just då de här underjordiska bunkrarna och tunnlar, och enligt Israel så är det ju då under Shifa-sjukhuset som de har sin kommandocentral, de har sina stora vapenlager, stora matförråd för att kunna hålla ut länge och så. Här, på den här bilden ser vi då hur det kanske kan se ut då under jord. Vi vet ju inte med säkerhet hur det är då, men så här kan det vara och då rent militärt så kan det ju också vara så att Hamas nu vill få in, locka in de israeliska soldaterna in hit då, för att här då kanske de har överraskningar som väntar med bakhåll och mycket annat."

Inslaget anmäldes av en person som skrev att bilden som visade Hamas tunnlar under ett sjukhus var påhittad och missvisande.

SVT skrev i sitt yttrande att det framgick tydligt i inslaget att det fanns motstridiga uppgifter om kommandocentralens existens. Den grafiska bilden som visades under delar av studiointervjun byggde på uppgifter från brittiska Tortoise media, som enligt redaktionens bedömning är en väletablerad och pålitlig källa. Syftet var att visa hur det möjligen kan se ut. Osäkerheten framgick tydligt av att korrespondenten sa "... på den här bilden ser vi då hur det kanske kan se ut då under jord. Vi vet ju inte med säkerhet hur det är då, men så här kan det vara ..." Grafiken var medvetet enkel och utan detaljer, skissen visades aldrig i närbild. Under ett pågående krig förekommer ofta uppgifter som är svåra att säkerställa, vilket inte ska hindra SVT från att rapportera och kommentera viktiga skeenden.

Granskningsnämnden skriver i sitt beslut att utgångspunkten för inslaget var uppgifter om israeliska militära framryckningar i Gaza. Det framgick tydligt vid upprepade tillfällen i inslaget att uppgifterna om en kommandocentral vid sjukhuset kom från Israel och att Hamas förnekade dem. Mot bakgrund av detta stred inslaget inte mot kraven på opartiskhet och saklighet.

KULTURMINISTERNS UTTALANDE OM ANTISEMITISM I DEMONSTRATIONER FRIADES

FRIAT: Agenda, SVT2, 2023-10-29, inslag om ökad antisemitism; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 23/03386.

Det aktuella Agenda-inslaget handlade om ökad antisemitism i Sverige. Kulturminister Parisa Liljestrand intervjuades i studion, och då sades bland annat följande om demonstrationer till stöd för Palestina.

Programledare: "I bland annat Berlin så har demonstrationer stoppats, på grund av hot mot säkerheten. Är det någonting som du skulle kunna tänka dig se hända i Sverige också?"

Liljestrand: "Man ska ju komma ihåg att demonstrationer i sig är ju inte ett problem, det är en del av vår grundlagsbefästa både rätt och frihet som vi har här i Sverige, men vi måste också komma ihåg samtidigt, man måste kunna hålla två tankar i huvudet här, att demonstrationerna i sig behöver inte vara ett bekymmer. Men de antisemitiska slagorden som används och de orden som man använder sig av och de begreppen som man uttalar, som består av antisemitiska uttryck, det är ett problem och det ska man vara..."

Programledare: "Har du hört såna uttryck vid demonstrationerna?"

Liljestrand: "Det tycker jag man kan se genom banderoller som hålls upp och också genom att det skjuts fyrverkerier där man skanderar olika typer av antisemitiska uttryck, ja."

Flera anmälare ansåg sammanfattningsvis att de slagord som väckt reaktioner inte var antisemitiska samt att det i programmet felaktigt framstod som att de propalestinska demonstrationerna hade varit antisemitiska. Två anmälare ansåg att det var vilseledande att det inte gavs exempel på vilka slagord och banderoller som förekommit i demonstrationerna. Två anmälare var kritiska till att det inte redogjordes för vilka grupper som stod bakom den ökade antisemitismen och ansåg att programledaren felaktigt insinuerade att det inte skulle vara klarlagt att det förekommit antisemitism under de aktuella demonstrationerna.

SVT skrev i sitt yttrande att bakgrunden till Agendas inslag om ökad antisemitism i Sverige var att polisen sagt att hotbilden mot den judiska gruppen hade ökat i spåren av Hamas terrorattack mot Israel den 7 oktober och det efterföljande kriget i Gaza. Intervjun med kulturminister Parisa Liljestrand handlade i huvudsak om regeringens arbete för att möta och motverka antisemitism, men också om de många demonstrationer som sedan kriget startade hade hållits till stöd för Palestinas sak. Frågan hade aktualiserats sedan flera länder hade ställt in eller förbjudit liknande demonstrationer.

Agenda tog inte ställning till om de slagord, ramsor eller banderoller som förekommit vid de aktuella demonstrationerna hade varit uttryck för antisemitism. Programledarens frågor utgick från de känslor och rädsla som dessa uttryck väckt hos många judar. Det var kulturministern, som var en extern medverkande, som sa att orden och banderollerna var antisemitiska. Ingenstans i programmet sades eller antydde det att palestinier som grupp eller deltagarna i propalestinska demonstrationer skulle vara antisemiter.

I beslutet skriver granskningsnämnden att varken programledarens eller kulturministerns uttalanden medförde någon överträdelse av kraven på opartiskhet och saklighet. Kulturministern var en tillfälligt medverkande som gav uttryck för sin uppfattning. Programledaren uttalade sig inte om huruvida de banderoller och slagord som förekommit under demonstrationerna var antisemitiska. Inte heller att

det inte togs upp i vilka grupper ökningen av antisemitism skett eller något annat som anmälarna anfört medförde någon överträdelse av kraven på opartiskhet och saklighet.

BESKRIVNING AV KRIGET MELLAN ISRAEL OCH HAMAS FRIAD

FRIAT: Lilla Aktuellt, SVT Barn, 2023-11-02, inslag om konflikt i Israel och Gaza; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 23/03468.

Lilla Aktuells sändning den 2 november inleddes med två inslag om kriget mellan Israel och Hamas. Det första inslaget var en nyhetsuppdatering som syftade till att ge en bild av det humanitära läget i Gaza och berätta att gränsövergången i staden Rafah nyligen hade öppnats. Det andra inslagets utgångspunkt var den återkommande tittarfrågan. Denna gång var tittarfrågan: "Är det inte brottsligt att kriga?" Frågan hade kommit in till redaktionens nyhetschatt. I inslaget svarade Lilla Aktuellt på frågan genom att ge en översiktlig och för målgruppen nivåanpassad genomgång av vad som gäller enligt folkrätten och det som brukar kallas för krigets lagar. Bakgrunden var att båda sidor i konflikten anklagades för att bryta mot dessa.

SVT fick yttra sig mot bakgrund av invändningar från två anmälare. I yttrandet framhöll SVT bland annat att en omfattande research låg till grund för inslagen och att sakkunniga som bistått varit bland annat Ove Bring, professor i folkrätt och Isabell Schierenbeck, professor i statsvetenskap. Slutsatserna i inslaget kontrollerades med Pål Wrangle, professor i folkrätt.

En anmälare vände sig mot att han uppfattat att de pågående striderna benämndes som Israel-Hamas-kriget. Just den formuleringen återfinns inte i sändningen. Däremot sades i inledningen av programmet: "Det är fortfarande krig, här /Karta/ mellan Israel och terrorgruppen Hamas."

SVT framhöll i sitt yttrande att Lilla Aktuellt och SVT Nyheter sedan Hamas terrorangrepp den 7 oktober och Israels motattack har benämnt våldet som ett krig mellan Hamas och Israel. Anledningen är att staten Israel och terrororganisationen Hamas är de två tydliga motparterna som båda har utfört våld mot varandra: Hamas genom terrorattacken mot civila i Israel samt raketbeskjutningar mot landet och Israel som i sin tur svarat i form av flygangrepp, total blockad och markinvasion av Gazaremsan där striderna mellan Hamas och den israeliska militären IDF pågått under flera veckor. Lilla Aktuells uppgift är att rapportera sakligt om det som inträffar på ett förstäligt sätt utan att ta ställning för någon av parterna. Redaktionen har inte till uppgift att bedöma huruvida Israels motattacker utgör ett proportionerligt militärt svar på det våld som Hamas stod för den 7:e oktober. Med detta som bakgrund och det faktum att båda parter fortfarande strider mot varandra på Gazaremsan anser SVT att uttrycket "kriget mellan Israel och Hamas" inte strider mot kravet på opartiskhet och saklighet.

En anmälare vände sig mot att det vid ett tillfälle sades att Hamas startade det här kriget. Ordalydelsen återfanns i inslag 2 om krigets lagar: "Hamas bröt mot den regeln när dom startade det här kriget den 7:e oktober, enligt Pål Wrangle, professor i folkrätt - genom terrorattacken och när de kidnappade runt 200 personer i Israel. Enligt krigets lagar har Israel rätt att försvara sig. Däremot får de inte göra vad som helst."

Redaktionens hänvisning till Paul Wrangle syftade till att han i redaktionens researchsamtal sagt att Hamas terrorattack och raketbeskjutning mot Israel utgör krigsförbrytelser och att Israel har rätt att försvara sig enligt krigets lagar.

Konflikten mellan israeler och palestinier har pågått under många år. Sedan staten Israel bildades 1948 har flera olika krig utkämpats i området. De så kallade Sexdagarskriget 1967 och Oktoberkriget 1973 är två exempel. Denna bakgrund har återkommande beskrivits både i bakgrundssegment och reportage i Lilla Aktuellt under hösten. Benämningen av den nu aktuella terrorattacken och

raketbeskjutningarna som en start av kriget var ett sätt att kontextualisera och att påminna Lilla Aktuelltts tittare om bakgrunden till de pågående striderna. Utrikespolitiska institutet beskriver i sin bakgrund av konflikten att flera krig har utkämpats i området under historien och att Hamas offensiv i oktober utgjorde starten av det femte kriget på 15 år. För att i inslaget ytterligare förtydliga att det i sammanhanget inte syftades på konflikten i stort utan på de pågående striderna, valdes uttrycket ”det här kriget”.

Granskningsnämnden anser att det var tydligt i inslagen att SVT med benämningen krig syftade på de vid sändningstidpunkten pågående krigshandlingarna mellan Israel och Hamas och inte på den konflikt mellan Israel och Palestina som pågått under en längre tid. Med denna utgångspunkt, och utifrån SVT:s yttrande, anser nämnden att beskrivningen av händelserna som ett krig mellan Israel och Hamas som startades genom Hamas attacker mot Israel den 7 oktober 2023 inte medför att kraven på opartiskhet och saklighet åsidosattes. Inslagen stred därmed inte mot dessa krav.

Informationsbrev från SVT Programetik, Sveriges Television, 105 10 Stockholm

E-post: programetik@svt.se, Tel: 08-784 56 78

Om du fått detta infobrev står du även på e-postlistan för nästa.

Nya SVT-prenumeranter kan anmäla sig till programetik@svt.se!